

Förändring eller försvar?

Blev Sverige så som dess politiska arkitekter tänkte sig att det skulle bli? Frågan är lätt att besvara. I stort sett ingen hävdar att miljonprogrammets bostadsområden lever upp till de sociala förhoppningarna bakom det så kallade miljonprogrammet. Få hävdar att byråkratin och stelheten i de offentliga välfärdssystemen är ett uttryck för den gemensamma sektorns överlägsna förmåga att skapa välfärd och ta hand om människors liv. Knappast någon menar i dag att medborgarnas känslor av maktlöshet och främlingskap lever upp till 1960-talets förhoppningar om att staten skulle bära och förmedla medborgarnas solidaritet med varandra.

Efter ett 1980-tal som på grund av den politiserade ekonomin ökat gapet mellan rika och icke-rika mer än vad arbete och kapitalism hade kunnat göra framstår den jämlikhetsideologi som lade grunden för den politiserade ekonomin som politisk amatörism. Rimligtvis måste den framstå så också för sina upphovsmän. Det är devalveringar, inflation, löntagarfonder, reglerad bostadspolitik och solidarisk lönepolitik som kombinerat med världens högsta arbetsbeskattning lagt grunden för 1980-talets förmögenheter. Inte hårt arbete och nya företag.

Det har rist till många gånger i Reuter-skärmarna under 1980-talet, oftast av förtjusning inför politiska beslut som gjort vissa placeringar bättre än andra. Få gånger har det varit de produktiva investeringarna i Sverige som gjorts lönsamma. Politiken har gett utrymme för spekulation på ett sätt som aldrig marknaden ger.

Det är ingen tillfällighet att politikens kontroll över den svenska ekonomin är

större än någonsin samtidigt som tillväxt och produktivitetssökningar är lägre än på mycket länge. Bland västvärldens industriländer har vi den lägsta tillväxten. Självfallet blev inte Sverige som 1930- och 1960-talens samhällsingenjörer hade tänkt sig framtiden.

Tvärtom har de befestat privilegiesamhället. Nu pågår en debatt om vad som gick fel. Kloka socialdemokrater lägger pannan i djupa veck och frågar sig vad det var som gick fel. Om man var för okänslig för vad människor ville ha. Om man inte förmådde engagera dem som skulle engageras i det stora samhällsprojektet. Självkritiken rör det egna uppträdandet. Därmed slår man fast att det inte är den egna rollen man vill diskutera utan enbart hur man spelat den. Man har inte lyssnat tillräckligt, säger man. Man har inte gjort på det rätta sättet, hävdar man. Men man ifrågasätter inte att det är politikernas roll att vara den som lyssnar för att sedan vara den som gör det rätta, medan andra hänvisas till att vara dem som önskar.

Men tänk tanken att anledningen till att så mycket gått snett i vårt rika land inte beror på att man utfört idén fel utan på att idén varit komplett fel.

I det första fallet ifrågasätter man inte de höga skatterna och politikernas självklara rätt att bestämma över vår välfärd. Då talar man om att det behövs alternativ men att den politiska kontrollen inte får ifrågasättas. Då blir den politiska kontrollen synonym med den välfärd som man har kontrollen över. Då krävs ingen förändring. Bara förbättringar. Detta är socialdemokratins linje. Socialt ansvar och mänsklig välfärd förutsätter statligt engagemang. Annars finns ingen välfärd och inget socialt ansvar.

Kanske är detta också folkpartiets linje. Enligt folkpartiordföranden Bengt Westerberg ser Sverige inte så olikt ut det samhälle som hade följt av folkpartiets socialliberala politik.

Om det är idén som varit komplett fel krävs emellertid förändringar som berör grunden för vårt samhälle. Då har vårt samhälle vuxit upp kring strukturer och förhoppningar som aldrig kan uppfylla sina löften.

Reaktionerna efter den moderata framtidsgruppens rapport belyser att det är kring den grundläggande frågan, frågan om staten skall ha kontroll över medborgarnas välfärd, som alternativen i svensk politik mejslas fram. Antingen förutsätter man att socialt ansvar och mänsklig välfärd till varje del förutsätter statligt engagemang så som i dag eller så menar man att socialt ansvar och mänsklig välfärd kan leva, till och med bättre, med mindre statligt engagemang.

Hur man ställer sig till denna fråga beror på vilken bild man har av statens förmåga och det civila samhällets möjligheter. I en tid då tron på socialismen och de centraliserade plansystemen faller sönder i land efter land är det förvånande att så många sätter sin politiska heder på spel för att försvara statens rätt att kontrollera människors välfärd med motivet att utan statlig kontroll hotas välfärden. Är det

tvärtom inte självklart att stat och kommun är mindre lämpade att administrera välfärden? Förutom att höga skatter stryker välfärdstillväxten? Och varför skulle stat och kommun vara mindre lämpade att bedriva industriverksamhet och dagligvaruhandel — vilket de flesta är ense om — men mer lämpade än andra att bedriva barnomsorg och sjukvård? Vad finns det i köerna, de anställdas motivation, kostnadsutvecklingen och människornas valfrihet som talar för det senare?

Den moderata framtidsgruppens bilder av det allsidiga samhället, den lilla och stora världen och det civila samhället ger en möjlighet att se en mänsklig vitalitet och mångfald som den politiska makten inte kan ge. I den lilla världen finns känslor och engagemang som aldrig kan skapas genom politiska beslut men väl urholkas av dem.

De som försvarar sig mot förändringar måste fråga sig vilka bilder av det svenska samhället de tror på. Det är inte lätt att försvara ett bevarande av världens högsta skattetryck om man tror på politikens begränsningar, plansystemens oförmåga och det civila samhällets möjligheter. Någon gång måste även socialister i Sverige fråga sig om bristerna i det svenska samhället ligger djupare än i mänsklig oförmåga. Den dag de allra flesta inser detta blir början på en period av förändringar.